

PIOTR PISKOZUB*

POŚREDNICTWO TURYSTYCZNE —
UWAGI *DE LEGE LATA* I *DE LEGE FERENDA*.
ZAGADNIENIA WYBRANE

Pośrednictwo turystyczne jest sferą działalności turystycznej, której w literaturze przedmiotu poświęca się stosunkowo niewiele miejsca¹. Jej znaczenie jest często marginalizowane, a zasadność wyróżniania pośredników turystycznych jako odrębnej od organizatorów turystyki i agentów turystycznych grupy przedsiębiorców turystycznych bywa kwestionowana². W niniejszej publikacji pragnę omówić obowiązujące w tym zakresie unormowania prawne, wskazując na znaczenie pośrednictwa turystycznego na rynku usług turystycznych, ale również wątpliwości interpretacyjne dotyczące tego rodzaju działalności. Mowa tu w szczególności o problemach związanych z kwalifikacją stosunku prawnego łączącego pośrednika turystycznego z klientem oraz ewentualnego stosunku pełnomocnictwa występującego między stronami. Nie mniej istotne wydaje się również podjęcie próby porównania specyfiki działalności pośredników turystycznych i organizatorów turystyki oraz zasad odpowiedzialności tych podmiotów za niewykonanie lub nienależyte wykonanie

* Autor jest asystentem w Katedrze Prawa Cywilnego WPiA UMCS w Lublinie i aplikantem radcowskim OIRP w Rzeszowie.

¹ Wskazać należy przy tym, że samo pojęcie pośrednictwa turystycznego jest najczęściej rozumiane szeroko, jako obejmujące zarówno działalność pośredników turystycznych, jak i agentów turystycznych, którzy także pośredniczą w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych; por. E. Wieczorek: *Umowa agencyjna w praktyce biur podróży* (w:) *Prawo w praktyce biur podróży*, pod red. P. Cybuli, Warszawa 2006, s. 81. Wydaje się jednak, że mając na uwadze obowiązujące unormowania prawne, zasadne byłoby wyróżnienie pojęcia pośrednictwa turystycznego *sensu stricto* rozumianego wyłącznie jako działalność pośredników turystycznych. Rozważania zawarte w niniejszej publikacji ograniczają się właśnie do tak rozumianego pośrednictwa turystycznego.

² Postulat usunięcia pojęcia pośrednika turystycznego z ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 196 ze zm.; dalej: u.u.t.) przedstawił w 2012 r. Polski Związek Organizatorów Turystyki, twierdząc, że w praktyce nie istnieją podmioty takie jak „pośrednik turystyczny” — zob. F. Frydrykiewicz: *Biura podróży chcą zmiany ustawy o turystyce*, rp.pl 28-06-2012, <http://www.rp.pl/artukul/905182.html>.

umowy z klientem. Wydaje się, że analiza wskazanego zagadnienia uzasadnia bowiem sformułowanie propozycji zmian *de lege ferenda* w odniesieniu do przedmiotowych unormowań. W konsekwencji warto rozważyć, jakie konsekwencje prawne wiążą się z wyróżnieniem kategorii pośrednika turystycznego i czy konstrukcja ta znajduje racjonalne uzasadnienie dla swego bytu prawnego.

I. POŚREDNICY TURYSTYCZNI W ŚWIETLE UNORMOWAŃ USTAWY Z DNIA 29 SIERPNIĄ 1997 R. O USŁUGACH TURYSTYCZNYCH

Na podstawie ustawy o usługach turystycznych wyróżnić można kilka rodzajów podmiotów świadczących usługi turystyczne. Ustawodawca normuje między innymi zasady świadczenia usług przez hotelarzy czy przewodników turystycznych. Z punktu widzenia tematyki niniejszej pracy zasadnicze znaczenie mają jednak wprowadzenie w ustawie trzech kategorii przedsiębiorców turystycznych, których działalność związana jest ze świadczeniem usług o charakterze pakietowym, które mogą przybrać postać imprezy turystycznej, tj. organizatorów turystyki, pośredników turystycznych i agentów turystycznych.

Pierwsza z wskazanych grup obejmuje przedsiębiorców zajmujących się organizacją imprez turystycznych, tj. ich przygotowywaniem, oferowaniem lub realizacją (art. 3 pkt 4 i 5 u.u.t.)³. Zasady funkcjonowania oraz zakres odpowiedzialności organizatorów turystyki są przedmiotem wielu publikacji prawniczych, stąd też w ramach niniejszych rozważań będę odwoływał się do tych zagadnień jedynie w niezbędnym zakresie⁴. Druga grupa przedsiębiorców działających na rynku usług turystycznych to pośrednicy turystyczni. Zgodnie z art. 3 pkt 6 u.u.t. przedmiotem ich działalności jest wykonywanie na zlecenie klienta czynności faktycznych i prawnych związanych z zawieraniem umów o świadczenie usług turystycznych. Trzecia kategoria przedsiębiorców turystycznych obejmuje agentów turystycznych, czyli przedsiębiorców pośredniczących w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych na rzecz organizatorów turystyki (art. 3 pkt 7 u.u.t.)⁵.

³ W literaturze przedmiotu prezentowane są co prawda koncepcje zakładające, że za organizatorów turystyki należy uznać wyłącznie przedsiębiorców oferujących imprezy turystyczne (por. P. Cybula: *Usługi turystyczne. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 53–54), jednakże wydaje się, że stanowisko takie nie znajduje uzasadnienia w świetle wykładni przepisów ustawy o usługach turystycznych; redakcja art. 3 pkt 4 i 5 u.u.t. wskazuje jednoznacznie, że organizatorem turystyki jest każdy przedsiębiorca działający na którejkolwiek z trzech wskazanych tam płaszczyzn: przygotowywania, oferowania bądź realizacji imprez turystycznych. Także względy funkcjonalno-celowościowe nie przemawiają za ograniczeniem zakresu podmiotowego pojęcia organizatora turystyki w tym zakresie.

⁴ Na temat organizatorów turystyki zob. szerzej m.in.: S. Karoluk: *Biuro podróży jako przedsiębiorca* (w:) *Prawo w praktyce biur podróży*, pod red. P. Cybuli, Warszawa 2006, s. 40–48; J. Raciborski: *Usługi turystyczne. Przepisy i komentarz*, Warszawa 1999, s. 36–40; P. Cybula: *Usługi...*, *op. cit.*, s. 52–56.

⁵ W art. 3 pkt 7 u.u.t. zastrzeżono co prawda, że agent ma pośredniczyć w zawieraniu umów na rzecz organizatorów turystyki posiadających zezwolenia w kraju lub na rzecz innych usługodawców posiadających siedzibę

Jak wskazałem na wstępie, wyróżnienie pośredników turystycznych jako samodzielnej grupy przedsiębiorców usługodawców turystycznych obok organizatorów turystyki i agentów turystycznych było w praktyce krytykowane. W literaturze przedmiotu podkreśla się nieostrą granicę między działalnością pośredników turystycznych a agentów turystycznych i trudności w rozróżnieniu działalności obu grup przedsiębiorców⁶. Ponadto, jak wskazuje J. Raciborski, konstrukcji pośrednika turystycznego już od momentu przyjęcia ustawy o usługach turystycznych zarzucano sztuczność i brak faktycznego jej występowania w obrocie⁷. Warto przy tym nadmienić, że konstrukcja ta nie występuje także na gruncie prawa unijnego. Regulująca analizowaną materię dyrektywa nr 90/314 w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek⁸ wprowadza bowiem podział dychotomiczny na przedsiębiorców zajmujących się organizacją i sprzedażą imprez turystycznych („organizator”) oraz przedsiębiorców, których działalność ogranicza się wyłącznie do sprzedaży usług uprzednio zestawionych przez organizatora w formie imprezy („punkt sprzedaży detalicznej”). *Prima facie* wydaje się, że przyporządkowanie kategorii pośredników turystycznych w rozumieniu ustawy o usługach turystycznych do którejkolwiek ze wskazanych grup przedsiębiorców wyróżnionych w dyrektywie byłoby dość trudne. W mojej ocenie brak jest możliwości powiązania pośredników turystycznych z punktami sprzedaży detalicznej. Punkt sprzedaży detalicznej *ex definitione* oferuje bowiem gotowy produkt (usługi uprzednio zestawione w formie imprezy), natomiast pośrednik turystyczny zawiera z klientem umowę, na podstawie której dopiero podejmuje określone czynności skutkujące powstaniem takiego produktu. Istotne znaczenie ma także okoliczność, iż pośrednik turystyczny, inaczej niż punkt sprzedaży detalicznej, nie działa na rzecz organizatora, lecz na rzecz klienta. Jeżeli natomiast mowa o powiązaniu pojęcia pośrednika turystycznego z wprowadzonym w dyrektywie 90/314 terminem „organizator”, to kwestia ta będzie przedmiotem analizy w dalszej części publikacji.

II. UMOWA O POŚREDNICTWO TURYSTYCZNE

Źródłem stosunku obligacyjnego łączącego pośrednika turystycznego i jego klienta będzie umowa, którą określić możemy jako umowa o pośrednictwo turystyczne. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że instytucja pośrednictwa postrze-

w kraju, zważyć należy jednak na okoliczność, że prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie organizacji imprez turystycznych nie wymaga *de lege lata* uzyskania zezwolenia; por. P. Cybula: *Usługi...*, *op. cit.*, s. 58.

⁶ Tak J. Raciborski: *Usługi...*, *op. cit.*, s. 42. Jak słusznie zauważa P. Cybula, samo określenie „pośrednik turystyczny” jest mylące, jako że agent turystyczny także „pośredniczy” w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych; por. P. Cybula: *Usługi...*, *op. cit.*, s. 56.

⁷ Zob. J. Raciborski: *Usługi...*, *op. cit.*, s. 42.

⁸ Dyrektywa Rady z dnia 13 czerwca 1990 r., Dz. Urz. WE L 158 z 23.06.1990 r., s. 59.

gana może być w dwóch ujęciach: węższym oraz szerszym⁹. Pierwsza forma pośrednictwa, określana przez A. Śmieję jako pośrednictwo *sensu stricto*, obejmuje wyłącznie czynności polegające na powiązaniu (skojarzeniu) ze sobą dwóch lub więcej podmiotów (sprzedawca — kupujący, świadczeniodawca — świadczeniobiorca), bez czynnego uczestnictwa pośrednika przy finalizacji umowy¹⁰. Pośrednictwo w szerokim znaczeniu obejmuje natomiast zarówno czynności faktyczne polegające na wyszukaniu odpowiedniego kontrahenta dla zleceniodawcy, jak i uczestnictwo w procesie zawierania umowy¹¹.

Odnosząc powyższe uwagi do umowy o pośrednictwo turystyczne, wskazać należy, że ustawodawca przyjął w tym zakresie drugą z wskazanych form pośrednictwa, dopuszczając możliwość podejmowania przez pośrednika turystycznego na rzecz klienta nie tylko czynności faktycznych, lecz także czynności prawnych (art. 3 pkt 6 u.u.t.). W literaturze przedmiotu wskazuje się, że umowę o pośrednictwo turystyczne traktować należy jako umowę zlecenia *sensu largo*, tj. umowę o świadczenie usług, do której na mocy art. 750 k.c. stosuje się odpowiednio przepisy o umowie zlecenia¹². W świetle ustawowej definicji pośrednika turystycznego założenie to wydaje się jednak nie w pełni trafne. W przypadku bowiem, gdy przedmiotem zawartej między stronami umowy jest dokonywanie czynności prawnych (czyli najczęściej zawarcie przez pośrednika określonych umów z podmiotami świadczącymi interesujące klienta usługi turystyczne), umowa taka powinna być zakwalifikowana raczej jako umowa zlecenia¹³. Kwalifikacja umowy o pośrednictwo turystyczne do kategorii umów o świadczenie usług będzie możliwa jedynie wówczas, gdy jej wyłącznym przedmiotem jest wykonanie przez pośrednika określonych czynności faktycznych. Jeżeli natomiast pośrednik turystyczny zobowiązuje się do realizacji zarówno czynności faktycznych, jak i prawnych, to wówczas umowa ma charakter mieszany i zawiera elementy zlecenia oraz umowy o świadczenie usług¹⁴.

Ocena charakteru prawnego umowy pośrednictwa turystycznego poprzez jej powiązanie z umową zlecenia oraz umową o świadczenie usług, o której mowa w art. 750 k.c., nie jest rozwiązaniem pozbawionym wad. Wręcz przeciwnie, warto podkreślić, że w wielu aspektach pośrednictwo odbiega od charakterystycznych dla umowy zlecenia rozwiązań prawnych. Wystarczy wskazać na kwestię kwalifikacji zlecenia do umów starannego działania. W przypadku pośrednictwa (także tury-

⁹ Por. A. Śmieja: *O potrzebie podniesienia umowy pośrednictwa do rangi umów nazwanych* (w:) *Aktualne zagadnienia prawa prywatnego*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Wrocław 2012, s. 153.

¹⁰ *Ibidem*, s. 154.

¹¹ *Ibidem*, s. 153.

¹² Zob. E. Wieczorek: *Umowa...*, *op. cit.*, s. 81.

¹³ Zgodnie z art. 734 § 1 k.c. przez umowę zlecenia przyjmujący zlecenie zobowiązuje się do dokonania określonej czynności prawnej dla dającego zlecenie.

¹⁴ Por. K. Kopaczyńska-Pieczniak: komentarz do art. 750 k.c. (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. III, *Zobowiązania — część szczególna*, pod red. A. Kidyby, Warszawa 2014, s. 785.

stycznego) kwalifikacja taka może budzić wątpliwości¹⁵. Drugą kwestią problematyczną jest określenie przesłanek uzasadniających przyznanie pośrednikowi wynagrodzenia. W świetle unormowań dotyczących umowy zlecenia, zleceniobiorcy należy się wynagrodzenie za podjęcie się realizacji przedmiotu umowy, niezależnie od wyniku jego działania¹⁶. Przyjęcie analogicznego rozwiązania w odniesieniu do umowy pośrednictwa turystycznego nie wydaje się przekonujące.

Zasygnalizowane wyżej wątpliwości skłaniają do refleksji nad powiązaniem umowy pośrednictwa turystycznego z innymi aniżeli zlecenie umowami nazwanymi. W literaturze przedmiotu proponuje się powiązanie stosunku pośrednictwa z umową agencyjną¹⁷. W mojej ocenie różnice między wskazanymi kontraktami są jednak na tyle istotne, że możliwość zastosowania przepisów kodeksu cywilnego normujących umowę agencyjną w odniesieniu do umowy pośrednictwa turystycznego jest raczej znikomy. Przede wszystkim podkreślić należy, że z uwagi na okoliczność, iż klient, na rzecz którego działa pośrednik turystyczny, rzadko będzie występował jako przedsiębiorca, zakres regulacji kodeksowych, które mogłyby zostać zastosowane do pośrednictwa turystycznego, z góry ograniczony będzie w większości przypadków dyspozycją art. 764⁹ k.c.¹⁸ Zważyć należy także na okoliczność, iż współpraca między pośrednikiem turystycznym a klientem nie ma z reguły charakteru „stałego”, co zgodnie z art. 758 k.c. stanowi element przedmiotowo istotny umowy agencyjnej¹⁹. Oczywiście nie można wykluczyć, że w konkretnych przypadkach kodeksowe przepisy normujące problematykę agencji znajdują zastosowanie do stosunku prawnego łączącego klienta z pośrednikiem turystycznym, ale będą to sytuacje raczej wyjątkowe.

III. POŚREDNIK TURYSTYCZNY JAKO PEŁNOMOCNIK KLIENTA

W mojej ocenie optymalnym, tj. najbardziej adekwatnym do potrzeb rynkowych jest model pośrednictwa turystycznego, w którym przedmiotem działania pośrednika turystycznego jest dokonywanie czynności prawnych na rzecz klienta. Pośrednik turystyczny może wówczas występować w obrocie jako pełnomocnik klienta bądź

¹⁵ Por. A. Śmieja: *O potrzebie...*, *op. cit.*, s. 160 i 162. Autor wskazuje, że umowa pośrednictwa nie jest ani umową starannego działania, ani umową rezultatu, stanowiąc specyficzną konstrukcję niedającą się jednoznacznie sklasyfikować.

¹⁶ *Ibidem*, s. 160.

¹⁷ *Ibidem*, s. 163.

¹⁸ Przepis ten stanowi, że do umowy o treści określonej odpowiadającej definicji umowy agencyjnej, jednak zawartej z agentem przez osobę niebędącą przedsiębiorcą, stosuje się jedynie niektóre przepisy kodeksu cywilnego normujące umowę agencyjną.

¹⁹ Por. A. Śmieja: *O potrzebie...*, *op. cit.*, s. 164.

jako jego zastępca pośredni²⁰. W ramach niniejszego opracowania szczególną uwagę pragnę zwrócić na pierwszy z wskazanych przypadków, tj. sytuację, w której zasadniczym celem pośrednika jest zawarcie w imieniu i na rzecz klienta określonych umów z podmiotami świadczącymi interesujące klienta usługi turystyczne. Celem umożliwienia pośrednikowi działania na rzecz klienta niezbędne jest zatem powstanie między nimi stosunku pełnomocnictwa wyznaczającego kompetencję pośrednika do działania w imieniu klienta — mocodawcy. Kwalifikacja umowy o pośrednictwo turystyczne jako umowy zlecenia umożliwia odwołanie się w tym zakresie do dyspozycji art. 734 § 2 k.c., w myśl którego w braku odmiennej umowy zlecenie obejmuje umocowanie do wykonania czynności w imieniu dającego zlecenie. W tej sytuacji nie ma potrzeby udzielenia przez klienta stosownego umocowania dla pośrednika turystycznego. Oczywiście umowa o pośrednictwo turystyczne może zawierać w tym zakresie postanowienia odmienne.

Analizując sytuację prawną pośrednika turystycznego jako pełnomocnika klienta, warto zwrócić uwagę na kilka kwestii. Pierwszą z nich jest rodzaj pełnomocnictwa udzielanego pośrednikowi. W mojej ocenie należałoby przyjąć, że będzie to pełnomocnictwo rodzajowe. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że pełnomocnictwo takie powinno określać rodzaj czynności objętych umocowaniem lub wskazanie ich cech, na przykład przedmiotu²¹. Co prawda trudno wskazać w analizowanym przypadku konkretny rodzaj umów objętych pełnomocnictwem, ale opierając się na samej definicji z art. 3 pkt 6 u.u.t., wnioskować można, że zakres umocowania pośrednika ograniczony jest do kategorii „umów o świadczenie usług turystycznych”. Ustawodawca wskazuje zatem na przedmiot czynności prawnych, do dokonywania których pełnomocnik będzie upoważniony²². Argumentów przemawiających za uznaniem analizowanego pełnomocnictwa za rodzajowe można doszukiwać się także w przepisach dotyczących formy pełnomocnictwa. W przypadku pełnomocnictwa rodzajowego, w przeciwieństwie do ogólnego, ustawodawca nie zastrzega formy pisemnej *ad solemnitatem*. Okoliczność ta ma o tyle istotne znaczenie, że w praktyce udzielane pośrednikowi turystycznemu pełnomocnictwo nie ma co do zasady żadnej szczególnej formy, a nierzadko ma charakter pełnomocnictwa dorozumianego (udzielonego *per facta concludentia*)²³. Mając na uwadze okoliczność, że czynności prawne, których pośrednik dokonuje w imieniu i na rzecz klienta, również nie wymagają z reguły żadnej szczególnej formy, wprowadzenie wymogu zachowania formy pisemnej pełnomocnictwa skutkowałoby jedynie zwięks-

²⁰ Por. K. Kopaczyńska-Pieczniak: komentarz do art. 734 k.c. (w:) *Kodeks cywilny...*, *op. cit.*, s. 735.

²¹ Zob. K. Kopaczyńska-Pieczniak: komentarz do art. 98 (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I, *Część ogólna*, pod red. A. Kidyby, Warszawa 2012, s. 616.

²² Co więcej, w przepisach ustawy o usługach turystycznych sprecyzowano pojęcie usług turystycznych, wskazując, że są to usługi hotelarskie, przewodnickie oraz inne usługi świadczone turystom i odwiedzającym (art. 3 pkt 1 u.u.t.).

²³ Por. J. Kowalska: *Uwagi na temat pełnomocnictwa dorozumianego*, *Palestra* 2010, z. 11–12, s. 114 i n.

szeniem formalizmu obrotu²⁴. Alternatywnym dla proponowanego przeze mnie rozwiązania jest przyjęcie konstrukcji pełnomocnictwa szczególnego. W tym jednak przypadku konieczne byłoby każdorazowe wyliczenie czynności prawnych, które mają być dokonane na rzecz klienta przez pośrednika turystycznego, co wykluczałoby w pewnych sytuacjach zawarcie przez pośrednika dodatkowych, choć korzystnych dla klienta umów.

Przyjęcie zaproponowanej przeze mnie tezy ma zatem istotne znaczenie dla uproszczenia obrotu, wyłączając konieczność każdorazowego legitymowania się przez pełnomocnika dokumentem pełnomocnictwa bądź umocowaniem do dokonania konkretnie oznaczonej czynności. Wadą prezentowanej koncepcji jest przetrzucenie na klienta ryzyka związanego z przekroczeniem przez pośrednika turystycznego zakresu pełnomocnictwa. Granica zakresu umocowania w przypadku pełnomocnictwa rodzajowego, w sytuacji gdy jego przedmiot jest zakreślony stosunkowo szeroko (czynności prawne związane ze świadczeniem usług turystycznych), wydaje się bowiem stosunkowo nieostra. Z punktu widzenia ochrony interesów klienta korzystniejsza może okazać się konstrukcja pełnomocnictwa szczegółowego.

Bezsporne wydaje się stwierdzenie, że stosunek pełnomocnictwa powstaje między klientem a pośrednikiem w momencie zawarcia umowy o pośrednictwo turystyczne (bądź na mocy art. 734 § 2 k.c., bądź wskutek udzielenia pełnomocnictwa). Wątpliwości może natomiast budzić kwestia jego wygaśnięcia. W mojej ocenie pełnomocnictwo udzielane pośrednikowi turystycznemu ma charakter warunkowy. Mowa tu oczywiście o warunku rozwiązującym w postaci realizacji celu towarzyszącego udzieleniu pełnomocnictwa, a wynikającego ze stosunku podstawowego. Jeżeli bowiem pełnomocnictwo dla pośrednika turystycznego udzielane jest w celu umożliwienia mu skutecznego działania na rzecz klienta, natomiast rezultatem tego działania ma być zorganizowanie wypoczynku czy to w postaci pojedynczej usługi turystycznej, czy, co będzie miało miejsce zdecydowanie częściej, w postaci pakietu takich usług, to z chwilą osiągnięcia celu umowy i zrealizowania zobowiązań pośrednika turystycznego w tym zakresie dalszy byt umocowania traci swoje uzasadnienie. Co prawda ustawodawca nie wskazuje w przepisach kodeksu cywilnego na tę przyczynę wygaśnięcia zobowiązania, jednak w literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na analogiczne sytuacje²⁵.

Zgodnie z unormowaniem art. 101 k.c. pełnomocnictwo udzielone pośrednikowi turystycznemu wygaśnie również w przypadku jego odwołania (art. 101 § 1 k.c.), a także wraz ze śmiercią mocodawcy lub pełnomocnika (art. 101 § 2 k.c.). Wydaje się, że charakter i treść stosunku podstawowego, tj. wynikającego z umowy o pośrednictwo turystyczne, wyklucza możliwość wyłączenia zastrzeżenia w pełnomoc-

²⁴ W szczególności ustawodawca nie wprowadza w tym zakresie żadnych obostrzeń w odniesieniu do umów hotelowych, przewozowych, przewodnickich czy umów sprzedaży rzeczy ruchomych (np. posiłków), które możemy uznać za typowe kontrakty zawierane na rzecz klienta przez pośrednika turystycznego.

²⁵ Zob. M. Smyk: *Pełnomocnictwo według kodeksu cywilnego*, Warszawa 2010, s. 384–385.

nictwie postanowień odmiennych. W szczególności wykluczyć należy możliwość zrzeczenia się przez klienta prawa do odwołania pełnomocnictwa.

Istotnym zagadnieniem związanym z treścią i charakterem analizowanego stosunku pełnomocnictwa wydaje się także kwestia dopuszczalności zawierania przez pośrednika turystycznego — jako pełnomocnika klienta — czynności prawnych „z samym sobą”. Mowa tu o sytuacji, gdy pośrednik turystyczny występuje w obrocie także jako usługodawca, świadcząc na przykład usługi hotelarskie czy przewozowe, a nawet prowadząc działalność w zakresie bezpośredniej organizacji imprez turystycznych²⁶. Co istotne, podmiot taki z reguły będzie oferował swoje usługi jako pośrednik turystyczny lub „biuro podróży”, niekoniecznie podkreślając pozostałe aspekty prowadzonej przez siebie działalności turystycznej²⁷. Świadczone przez pośrednika dodatkowe usługi turystyczne mogą zresztą stanowić jedynie jeden z elementów pakietu usług, których dotyczy umowa o pośrednictwo turystyczne. Nawiązując do unormowań kodeksu cywilnego, należałoby zatem rozważyć, czy sytuacja, w której pośrednik turystyczny zawiera w imieniu i na rzecz klienta umowę z samym sobą, będzie, zgodnie z ogólną zasadą, niedopuszczalna, czy też zastosowanie może znaleźć w tym przypadku któryś z ustawowych wyjątków od zasady.

W myśl art. 108 k.c. pełnomocnik może być drugą stroną czynności prawnej, której dokonuje w imieniu mocodawcy, jeżeli wynika to z treści pełnomocnictwa albo gdy ze względu na treść czynności prawnej wyłączona jest możliwość naruszenia interesów mocodawcy. *Prima facie* wydaje się, że w przypadku pośredników turystycznych obie sytuacje mogą mieć miejsce. Pośrednik turystyczny, przewidując możliwość skorzystania przez klienta z usług turystycznych przez siebie oferowanych, może bowiem już na etapie zawierania umowy o pośrednictwo turystyczne wprowadzić odpowiednią klauzulę umożliwiającą mu zawieranie na rzecz klienta umów „z samym sobą”. Warto jednak zauważyć, że dopuszczalność dokonania takiej czynności prawnej ma wynikać z treści pełnomocnictwa, a nie umowy, z której wynika stosunek podstawowy. Oznacza to, że w opisaney wyżej sytuacji właściwa klauzula powinna zostać zamieszczona w dokumencie pełnomocnictwa, który, co zrozumiale, powinien być sporządzony w formie pisemnej. Większej ostrożności wymaga powoływanie się na drugą z przesłanek określonych w art. 108 k.c. Wyłączenie możliwości naruszenia interesów mocodawcy w umowie zawieranej przez pośrednika turystycznego „z samym sobą” mogłoby mieć miejsce przy łącznym spełnieniu dwóch warunków. Przede wszystkim oferta pośrednika turystycznego musi być korzystniejsza, a przynajmniej nie mniej korzystna od ofert innych przedsiębiorców świadczących podobne usługi, zarówno w odniesieniu do wysokości wynagrodzenia (ceny) z tytułu świadczonych usług, jak i ich zakresu oraz standar-

²⁶ Znamienne jest, że zdecydowana większość organizatorów turystyki wpisana jest w rejestrze także jako pośrednicy turystyczni.

²⁷ Na temat pojęcia „biuro podróży” oraz jego korelacji z terminologią użytą w ustawie o usługach turystycznych zob. P. Piskozub: *Biuro podróży w polskim systemie prawnym*, Edukacja Prawnicza 2014, nr 3, s. 23–25.

du. Po drugie, pośrednik turystyczny powinien posługiwać się transparentnymi i ogólnie dostępnymi cennikami, celem wykluczenia możliwości podwyższenia cen świadczonych usług w stosunku do klienta będącego jego mocodawcą. Jednak nawet spełnienie powyższych warunków nie zawsze będzie równoznaczne z całkowitym wykluczeniem możliwości pokrzywdzenia klienta, stąd konieczność dokonywania każdorazowej, indywidualnej oceny sytuacji. Z punktu widzenia pośrednika turystycznego optymalnym rozwiązaniem będzie natomiast skorzystanie z pierwszej z omówionych opcji, tj. zawarcie w dokumencie pełnomocnictwa odpowiedniej klauzuli.

IV. ODPOWIEDZIALNOŚĆ POŚREDNIKA TURYSTYCZNEGO Z TYTUŁU NIETYTUŁU NIEWYKONANIA LUB NIENALEŻYTEGO WYKONANIA UMOWY Z KLIENTEM

Przyjęte na wstępie założenia, a w szczególności powiązanie umowy o pośrednictwo turystyczne z umową zlecenia względnie umową o świadczenie usług prowadzi w konsekwencji do konkluzji, że odpowiedzialność kontraktowa zleceniobiorcy powstaje jedynie wtedy, gdy przy wykonaniu zlecenia nie zachował on wymaganej staranności, niezależnie od tego, czy oczekiwany przez zleceniodawcę rezultat nastąpił, czy nie²⁸. Założenie, w myśl którego dłużnik odpowiedzialny jest jedynie za szkodę spowodowaną niezachowaniem należytej staranności, zostało *expressis verbis* wyrażone w unormowaniu art. 472 k.c. Regulacja wskazanego przepisu pozwala na przyjęcie, że podstawową zasadą odpowiedzialności za szkodę spowodowaną niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem umowy jest zasada winy²⁹. Ustawodawca przewiduje jednak odstępstwa w tym zakresie, wprost wskazując, że przepis szczególny ustawy lub czynność prawna mogą odmiennie kształtować podstawę odpowiedzialności dłużnika. Odmiennosc ta może polegać na oparciu odpowiedzialności dłużnika na zasadzie ryzyka albo słuszności³⁰. Szczegółowe omówienie ogólnych zasad odpowiedzialności odszkodowawczej wykracza jednak poza zakres tematyczny niniejszej pracy³¹.

²⁸ Tak K. Kopaczyńska-Pieczniak: komentarz do art. 734 k.c. (w:) *Kodeks cywilny...*, *op. cit.*, s. 732.

²⁹ Por. Z. Gawlik: komentarz do art. 472 k.c. (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. III, *Zobowiązania — część ogólna*, pod red. A. Kidyby, Warszawa 2010, s. 618; M. Krajewski: *Niezachowanie należytej staranności — problem bezprawności czy winy*, Państwo i Prawo 1997, z. 10, s. 32.

³⁰ W literaturze przedmiotu formułowane są ponadto propozycje wyróżnienia zasady bezprawności oraz odpowiedzialności absolutnej; zob. w szczególności M. Kaliński: *Szkoda na mieniu i jej naprawienie*, Warszawa 2011, s. 90.

³¹ Spośród bogatej literatury poświęconej problematyce odpowiedzialności odszkodowawczej zob. przykładowo M. Kaliński: *Szkoda...*, *op. cit.*; T. Pajor: *Odpowiedzialność dłużnika za niewykonanie zobowiązania*, Warszawa 1982; A. Szpunar: *Odszkodowanie za szkodę majątkową. Szkoda na mieniu i osobie*, Bydgoszcz 1998; T. Dybowski: *Naprawienie szkody (w:) System prawa cywilnego*, t. III, cz. 1, *Prawo zobowiązań — część ogólna*, pod red. Z. Radwańskiego, Wrocław 1981.

Przedstawione wyżej założenie, w myśl którego pośrednik turystyczny odpowiada względem swojego klienta za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy o pośrednictwo turystyczne na zasadzie winy, za niezachowanie należytej staranności, nie wydaje się wywoływać szczególnych problemów interpretacyjnych. Zachowaniem pośrednika turystycznego, które może implikować jego odpowiedzialność wobec klienta, będzie bowiem w szczególności całkowite zaniechanie wykonania ustalonych w umowie czynności faktycznych i prawnych (niewykonanie umowy) albo wykonanie tylko niektórych spośród nich bądź wykonanie ich w sposób nieprawidłowy (nienależyte wykonanie umowy). Rozwijając ostatnie ze wskazanych założeń, warto podkreślić, że przez wykonanie określonych w umowie usług w sposób nieprawidłowy rozumieć należy przede wszystkim nieodpowiedni dobór usługodawców, z którymi pośrednik zawiera umowy o świadczenie usług turystycznych w imieniu i na rzecz klienta. Mowa tu o sytuacjach, gdy pośrednik zawiera umowy z kontrahentami oferującymi zbyt wysokie ceny bądź też standard świadczonych przez nich usług znacząco odbiega od przeciętnego poziomu. Nienależyte wykonanie umowy o pośrednictwo turystyczne może także polegać na skompletowaniu na rzecz klienta innych usług niż określone w umowie³².

We wszystkich wskazanych wyżej przypadkach, zgodnie z ogólnymi zasadami wynikającymi z kodeksu cywilnego, odpowiedzialność pośrednika turystycznego będzie aktualizować się jedynie wówczas, gdy można mu przypisać brak należytej staranności. Oczywiście należy mieć na uwadze okoliczność, że zgodnie z regulacją art. 355 § 2 k.c. należyta staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej określa się przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności³³. Jak trafnie wskazał Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 5 lipca 2012 r., profesjonalizm dłużnika powinien przejawiać się w dwóch podstawowych cechach jego zachowania: postępowaniu zgodnym z regułami fachowej wiedzy oraz sumienności³⁴. „Fachowość” postępowania pośrednika turystycznego winna być, jak się wydaje, oceniana przede wszystkim przez pryzmat znajomości realiów rynkowych oraz zakresu i standardu usług oferowanych przez przedsiębiorców turystycznych. Dokonując na rzecz i w imieniu klienta określonych czynności faktycznych i prawnych związanych z organizacją wycieczki, pośrednik turystyczny powinien wykazać się kompleksową i szczegółową wiedzą na temat działalności i konkurencyjności usługodawców funkcjonujących w interesującym

³² Przykładowo, zgodnie z umową pośrednik miał zorganizować na rzecz klienta wycieczkę obejmującą zakwaterowanie i wyżywienie całodobowe, natomiast zawarł z hotelarzem umowę o zakwaterowanie w systemie BB, obejmującym jedynie nocleg wraz ze śniadaniem, ale połączony z możliwością skorzystania z usług dodatkowych, takich jak np. strefa spa, o czym jednak w umowie o pośrednictwo turystyczne nie było mowy.

³³ Por. K. Kopaczyńska-Pieczniak: komentarz do art. 734 k.c. (w:) *Kodeks cywilny...*, op. cit., s. 733.

³⁴ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 lipca 2012 r., I ACa 1214/11, LEX nr 1216419. Na temat miernika staranności zawodowej zob. także M. Safjan: komentarz do art. 355 k.c. (w:) *Kodeks cywilny*, t. I, *Komentarz. Art. 1–449*¹⁰, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2013, s. 959 oraz W. Borysiak: komentarz do art. 355 (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. II, *Zobowiązania*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2013, s. 78.

klienta segmencie usług turystycznych, jak również poziomowi cen i standardu usług na określonym obszarze rynku turystycznego. Dokonanie wyboru określonych kontrahentów mimo braku odpowiedniej wiedzy na wskazane tematy, a w konsekwencji dokonanie przez pośrednika turystycznego nietrafnego wyboru usługodawcy, może być bowiem równoznaczne z niedochowaniem przez niego należytej staranności. Istotne znaczenie ma także drugi z wskazanych aspektów profesjonalizmu przedsiębiorcy. Pośrednik turystyczny obowiązany jest bowiem działać sumiennie, tj. dokonywać w imieniu klienta wyborów optymalnych, uwzględniających najwyższą dbałość o interes klienta i jego komfort. Jako niedopuszczalne ocenić należy każde zachowanie pośrednika turystycznego polegające na dokonaniu w imieniu i na rzecz klienta czynności faktycznej lub prawnej sprzecznej z interesem klienta, a zmierzającej do osiągnięcia jakichkolwiek celów pobocznych, jak na przykład przysporzenie korzyści kontrahentom czy partnerom handlowym pośrednika turystycznego. Przejawem rażącego naruszenia interesów klienta będzie w szczególności tzw. koluzja. Jak wskazuje się w literaturze, pojęcie to należy odnieść do sytuacji, w której pełnomocnik nadużywa udzielonego mu pełnomocnictwa, pozostając w zмовie z osobą trzecią, z którą dokonuje czynności prawnej na rzecz i w imieniu swojego mocodawcy³⁵. Stwierdzenie, że we wskazanych sytuacjach dochodzi do niezachowania należytej staranności po stronie pośrednika turystycznego, także nie powinno budzić wątpliwości.

Przedstawione wyżej rozważania i uwagi oparte są na założeniu, w myśl którego odpowiedzialność pośrednika turystycznego oparta jest na zasadzie winy. Warto jednak rozważyć, czy unormowania ustawy o usługach turystycznych pozwalają przyjąć założenia odmienne, a w szczególności czy w świetle obowiązujących przepisów zasadne byłoby przyjęcie, że odpowiedzialność pośrednika turystycznego opiera się na zasadzie ryzyka.

Zasadniczą przyczyną refleksji nad przedstawionym problemem jest sposób ukształtowania przez ustawodawcę odpowiedzialności organizatora turystyki. W myśl art. 11a u.u.t. organizator turystyki odpowiada za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy o świadczenie usług turystycznych, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest spowodowane wyłącznie działaniem lub zaniechaniem klienta, działaniem lub zaniechaniem osób trzecich nieuczestniczących w wykonywaniu usług przewidzianych w umowie, jeżeli tych działań lub zaniechań nie można było przewidzieć ani uniknąć albo siłą wyższą. W literaturze przedmiotu dominuje stanowisko, w myśl którego przepis ten kształtuje odpowiedzialność organizatora turystyki na zasadzie ryzyka³⁶. Przyjęcie przez ustawodawcę tak rygorystycznej konstrukcji odpowiedzialności organizatora turystyki powoduje jednak,

³⁵ Zob. K. Kopaczyńska-Pieczniak: komentarz do art. 104 k.c. (w:) *Kodeks cywilny...*, *op. cit.*, s. 640.

³⁶ Por. m.in.: P. Cybula: *Usługi...*, *op. cit.*, s. 176; R. Adamus: *Umowa o podróż w prawie polskim*, Warszawa 2012, s. 143; M. Nesterowicz: *Umowa o podróż (w:) System prawa prywatnego*, t. VII, *Prawo zobowiązań — część szczegółowa*, pod red. J. Rąjskiego, Warszawa 2011, s. 947.

że w pewnym sensie niezrozumiały staje się brak odniesienia w ustawie do problematyki odpowiedzialności pośrednika turystycznego. Podkreślić należy bowiem zasadnicze podobieństwa między zakresem działalności obu podmiotów, a przede wszystkim efektem ich działalności, który będzie przyjmował najczęściej postać imprezy turystycznej.

Rozwijając powyższą myśl, warto podjąć próbę krótkiego scharakteryzowania zakresu działalności obu wskazanych kategorii przedsiębiorców turystycznych. Jak wskazałem na początku niniejszych wywodów, przedmiotem działalności organizatora turystyki jest organizacja imprez turystycznych, przez co rozumieć należy przygotowanie, oferowanie oraz realizację imprez turystycznych (art. 3 pkt 4 i 5 u.u.t.)³⁷. Dokonując pewnego uproszczenia, można zatem przyjąć, że organizator turystyki „tworzy” pewien pakiet usług turystycznych, który następnie jest oferowany klientom. Z założenia pakiet ten ma charakter powtarzalny, a krąg adresatów oferty jest nieoznaczony, choć może być ograniczony swoistymi dla danej imprezy turystycznej wymaganiami³⁸. Zastrzec należy ponadto, że, co do zasady, klient nie ma możliwości ingerowania w przygotowany przez organizatora pakiet usług, mogąc jedynie zaakceptować ofertę lub jej nie przyjąć.

W przypadku pośredników turystycznych mamy do czynienia z odwróceniem przedstawionego wyżej schematu. Zawarcie umowy z klientem to moment inicjujący działalność pośrednika turystycznego. W umowie między stronami określone będzie z reguły główne założenie, które klient chce osiągnąć, oraz zakres usług, w nabyciu których pośrednik turystyczny ma pomóc klientowi. W rezultacie strony najpierw ustalają „program” pakietu usług turystycznych, a następnie pośrednik turystyczny podejmuje czynności faktyczne i prawne zmierzające do umożliwienia realizacji tego programu, najczęściej zawierając w imieniu i na rzecz klienta stosowne umowy z poszczególnymi usługodawcami. Efektem działalności pośrednika turystycznego jest zatem gotowy pakiet usług skomponowany przez niego w imieniu i na rzecz klienta. Oczywiście nie można wykluczyć sytuacji, w której przedmiotem umowy między pośrednikiem a klientem będzie pojedyncza usługa turystyczna, ale sytuacje takie mają z reguły charakter marginalny³⁹.

Konkludując powyższe wywody, wydaje się, że zakres czynności podejmowanych przez organizatora turystyki i pośrednika turystycznego jest bardzo zbliżony. W jednym i drugim przypadku ich działalność polega na wyszukaniu odpowiednich „podwykonawców” poszczególnych usług turystycznych oraz zawarciu z nimi umów na możliwie najkorzystniejszych warunkach. Zasadnicza różnica sprowadza się do

³⁷ Przez pojęcie imprezy turystycznej rozumieć należy natomiast co najmniej dwie usługi turystyczne tworzące jednolity program i objęte wspólną ceną, jeżeli usługi te obejmują nocleg lub trwają ponad 24 godziny albo jeżeli program przewiduje zmianę miejsca pobytu (art. 3 pkt 2 u.u.t.).

³⁸ Np. zimowa impreza turystyczna w Alpach przeznaczona dla narciarzy.

³⁹ W przypadku pojedynczej usługi turystycznej korzystanie z pośrednictwa turystycznego rzadko znajduje uzasadnienie ekonomiczne, ponieważ oznacza konieczność poniesienia dodatkowego kosztu w postaci wynagrodzenia pośrednika.

tęgo, że organizator działa we własnym imieniu i na swoją rzecz, a pośrednik w imieniu i na rzecz klienta (ewentualnie jako zastępca pośredni). Co więcej, podobny jest także efekt ich starań, który przyjmuje najczęściej postać pakietu usług turystycznych tworzącego imprezę turystyczną. Mając na uwadze powyższe, warto zadać pytanie, czy mimo zasadniczych podobieństw w zakresie i specyfice działania wskazanych przedsiębiorców zasadne jest tak daleko idące zróżnicowanie zasad ich odpowiedzialności z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy z klientem. Pytanie to nabiera szczególnego znaczenia wobec faktu, że zarówno organizator turystyki, jak i pośrednik turystyczny to zawody regulowane, których wykonywanie uzależnione jest od posiadania wpisu w rejestrze organizatorów turystyki i pośredników turystycznych⁴⁰.

V. POSTULATY *DE LEGE FERENDA*

Przedstawione wyżej uwagi skłaniają do refleksji nad zasadnością utrzymania art. 11a u.u.t. w dotychczasowym brzmieniu. *De lege lata* brak jest podstaw, ażeby przyjąć, że przepis ten może być stosowany *per analogiam* do pośredników turystycznych. Ustawodawca wyraźnie zastrzega, iż hipoteza wynikającej z niego normy prawnej obejmuje jedynie organizatorów turystyki⁴¹. Ani wykładnia językowa, ani wykładnia systemowa przepisu art. 11a u.u.t. nie daje zatem podstaw do oparcia odpowiedzialności pośrednika turystycznego na zasadzie ryzyka. Wydaje się jednak, że mając na uwadze zbliżony zakres czynności pośredników turystycznych i organizatorów turystyki, jak również efekt ich działalności, zrównanie podstaw i zasady odpowiedzialności obu kategorii przedsiębiorców turystycznych byłoby zasadne. W mojej ocenie stopień zagrożenia dla interesów klienta jest w obu przypadkach zbliżony, a nawet w odniesieniu do pośrednictwa turystycznego może być oceniony jako wyższy. Stosunek prawny łączący pośrednika turystycznego i klienta oparty jest bowiem na zasadzie zaufania⁴². Umowa o pośrednictwo turystyczne często zawiera jedynie ogólne określenie zakresu działań, do podjęcia których zobowiązuje się pośrednik, pozostawiając mu stosunkowo szeroki zakres możliwości działania, w szczególności doboru kontrahentów. Podobnie jak w przypadku imprezy turystycznej „nabytej” od organizatora turystycznego, także w odniesieniu do umowy o pośrednic-

⁴⁰ Zgodnie z art. 4 ust. 1 u.u.t. działalność gospodarcza w zakresie organizowania imprez turystycznych oraz pośredniczenia na zlecenie klientów w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych jest działalnością regulowaną w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej i wymaga uzyskania wpisu w rejestrze organizatorów turystyki i pośredników turystycznych.

⁴¹ W sytuacji gdy ustawodawca odnosi daną regulację zarówno do organizatorów turystyki, jak i pośredników turystycznych, daje temu wyraz w brzmieniu przepisu, np. w art. 13 ust. 1 u.u.t. mowa wyraźnie o obowiązkach organizatora turystyki i pośrednika turystycznego.

⁴² Por. przykładowo Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska: *Zobowiązania — część szczegółowa*, Warszawa 2008, s. 158; K. Kopaczyńska-Piczeniak: komentarz do art. 734 k.c. (w:) *Kodeks cywilny...*, *op. cit.*, s. 734.

two turystyczne klient z reguły nie będzie miał zatem wpływu na to, kto świadczy mu poszczególne usługi turystyczne ani w jaki sposób to robi.

Warto także zauważyć, że obowiązujące przepisy pozwalają przedsiębiorcom turystycznym, a zwłaszcza organizatorom turystyki, na obejście przepisów przewidujących zaostrzoną odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy o świadczenie usług turystycznych. Zdecydowana większość podmiotów świadczących usługi w zakresie organizacji imprez turystycznych jest bowiem zarejestrowana zarówno jako organizatorzy turystyki, jak i pośrednicy turystyczni. Przykładowo na 30 przedsiębiorców posiadających siedzibę w Zakopanem wpisanych do rejestru organizatorów turystyki i pośredników turystycznych aż 36 wykonuje działalność gospodarczą na obu płaszczyznach. Tylko trzech przedsiębiorców zadeklarowało działalność jedynie jako organizatorzy turystyki, a jeden jako pośrednik turystyczny⁴³. Okoliczność ta powoduje, że w niektórych sytuacjach, w przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania umowy zawartej z klientem, przedsiębiorca turystyczny może uchylać się od odpowiedzialności, wywodząc, że dana umowa nie była umową o organizację imprezy turystycznej, ale umową o pośrednictwo turystyczne. Dotyczy to zwłaszcza lokalnych przedsiębiorców, których zakres działania jest mniejszy niż ogólnopolskich biur podróży masowo oferujących swoje imprezy turystyczne. W tych bowiem przypadkach granica między samodzielną organizacją imprezy turystycznej a pośrednictwem w zakresie jej przygotowania jest szczególnie nieostra.

W świetle przedstawionej argumentacji brak jest w mojej ocenie przesłanek przemawiających za ograniczeniem hipotezy art. 11a u.u.t. jedynie do organizatorów turystyki. Zarówno względy systemowe, jak i celowościowe przemawiają według mnie za modyfikacją dotychczasowego brzmienia przepisu poprzez objęcie nim również pośredników turystycznych. Zabieg taki nie tylko zwiększyłby zakres ochrony klienta usług turystycznych, lecz także pozwoliłby na pełniejszą implementację wytycznych dyrektywy 90/314 i realizację jej prokonsumenckich założeń.

Odrębnym zagadnieniem, które jednak wykracza poza zakres przedmiotowy niniejszego opracowania, jest kwestia odpowiedzialności za szkodę niemajątkową poniesioną przez klienta organizatora turystyki oraz pośrednika turystycznego⁴⁴. *Prima facie* wydaje się, że zrównanie zasad odpowiedzialności pośredników turystycznych i organizatorów turystyki skutkowałoby koniecznością analogicznego

⁴³ Stan na dzień 12 listopada 2014 r. na podstawie danych zawartych w Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych dostępnej na stronie: http://turystyka.gov.pl/ceotipt_p_84.html.

⁴⁴ Na ten temat zob. szerzej m.in.: M. Boszko: *Wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie Leitner. Odszkodowanie za szkodę niematerialną oraz model odpowiedzialności odszkodowawczej w Dyrektywie w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek*, Transformacje Prawa Prywatnego (dalej: TPP) 2007, nr 1, s. 29–62; U. Walczak: *Uwagi de lege lata i de lege ferenda na temat zasad odpowiedzialności kontraktowej w świetle orzeczenia Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z 12 marca 2002 r. w sprawie Simone Leitner v. TUI GmbH & Co*, TPP 2006, nr 2, s. 109–129; U. Walczak: *Zasady odpowiedzialności za szkodę niemajątkową w prawie umów — postulatory de lege ferenda*, TPP 2007, nr 2, s. 87–152.

stosowania zasad dotyczących odpowiedzialności za „zmarnowany urlop” wypracowanych przez doktrynę i judykaturę w stosunku do organizatorów, także w zakresie odpowiedzialności pośredników turystycznych za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy. Kwestia ta wymaga jednak dalece bardziej szczegółowych rozważań, stąd uwaga niniejsza ma jedynie charakter sygnalizacyjny.

PIOTR PISKOZUB

TRAVEL AGENCY — COMMENTS *DE LEGE LATA*
AND *DE LEGE FERENDA*. SELECTED ISSUES

S u m m a r y

The article deals with the institution of travel agency and commodity broking within the scope of touristic services. The paper presents the most important problems related with this institutions, such as term of travel agency, kinds of travel agency or liability of travel agency. The author elaborates regulations of the Act of 29 August 1997 on Touristic Services which is the basic legislative act concerning the issue of travel agency. Under the Act, a travel agent performs actions on the basis of the customer's instruction. Those actions encompass both factual actions and legal acts related with execution of the touristic contracts. The travel agent represents clients as a proxy or as a subsidiary substitute. The further part of article presents issue of liability of travel agents for non-performance or improper performance of a contract. The author also compares principles of liability of travel agents and liability of tour operators indicating similarities and differences between their activities.

